קושעלעווסקי – דער ערשטער יודישער דאָקטאָר אין רוסלאַנד.

ווער פון די עלטערע מינסקער און נעסוויזשער, קלעצקער, סלוצ־קער, און קאַפוליער, און סטובצער יודען האָט ניט געהערט פון דעם וואונדערליכען דאָקטאָר קושעלעווסקי?

די פּערזענליכקייט פון דר. קושעלעווסקי פערנעהמט אונבעדינגט אַ וויכטיגען פּלאַץ אין דער קולטור־געשיכטע פון די רוסישע יודען פאַר'ן ניינצעהנטען יאָהרהונדערט.

דער דאָזיגער מערקווירדיגער דאָקטאָר איז אייגענטליך ניט געוועזן דער ערשטער יודישער דאָקטאָר אין רוסלאַנד. יודישע דאָק־טוירים זענען געוועזן אין רוסלאַנד מיט הונדערטער יאָהרען צוריק, נאָך איידער רוסישע דאָקטוירים זענען געוועזן. עס זענען געוועזן אפילו יודישע הויף־דאָקטוירים ביי די אַמאָליגע פּוילישע, ליטווישע קעניגען און אפילו ביי די ערשטע רוסישע פירשטען און קיסרים. נאָר דאָס זענען געוועזן יודישע דאָקטוירים, וואָס האָבען געשטודירט אין אויסלאַנד און זענען געוועזן רעקאָמענדירט דורך די אייראָפּייאישע קעניגליכע הויפען, וואו יודישע דאָקטוירים זענען ניט געוועזן קיין זעלטענהייט.

קושעליעווסקי איז געוועזן דער ערשטער יודישער דאָקטאָר, וואָס האָט געשטודירט אין רוסלאַנד גופא. ער איז געוועזן די ערשטע פּרוכט

פון דער השכלה אויפ'ן רוסישען באָדען.

שוין זיין ווערען דאָקטאר איז פערבונדען מיט לעגענדעס, וואָס כאראַקטעריזירען יענע צייט, וועלכע איז איינענטליך גאָר ניט אזוי ווייט פון אונז.

קושעלעווסקי איז ניט געווען קיין דירעקטע קינד פון דער השכלה. אין נעסוויזש, אָדער א דערבייאיגער שטעדטעל, וואו ער איז געבאָרען געוואָרען, איז נאָך דעמאָלט פון דער השכלה קיין שפור ניט געווען. און קושעלעווסקי אליין, אפילו ווען ער איז שוין געווען דאָקטאָר, האָט צום פריי־גייסט פון דער השכלה קנאַפּ וואָס בעלאנגט. ער איז געווען און געבליבען א ליבאוויטשער חסיד זיין גאנצען לעבען, און פלעגט פאָהרען צום רבי'ן גלייך מיט אנדערע חסידים. איהם אליין האָט מען ניט גע־רופען „הער דאָקטאָר", ווי אנדערע דאָקטוירים, נאר „רבי". *) ווייל נאָך זיין געוועהנליכען אויסזעהן, און זיין פיהרונג, איז געווען א קנאַפּער אונטערשייד צווישען איהם און א רב. כאָטש אין א טאָבעל־טאָג, ד. ה. אין א טאָג פון אן עפענטליכען רוסישען יום־טוב, פלעגט ער געוועהנליך קומען אין שוהל און געהן אויף וויזיטען אין א שפּאָגע און א „קרעפּק" (א דרייעקיגע היטעלע פון העכערע רוסישע בעאמטע). ארומגעהאנגען מיט מעדאלען, וואָס ער האָט בעקומען צוזאמען מיט'ן „מישן" פּאָל־קאָווניק, פון דער רוסישער רעגירונג.

אינטערעסאנט איז: ווי אזוי קושעלעווסקי איז געוואָרען א דאָקטאָר. געוואָרען א דאָקטאר איז ער ניט פון זיך אליין, נאר ווייל דער פּריץ האָט געהייסען. א לעגענדע דערצעהלט, אז ער איז געווען אן איידעם פון ראדזיווילס שניידער. א שניידער פון שלאָס האָט בעלאנגט צו די רייכסטע באלעבאטים פון נעסוויזש. דער אידעאל פון אן אויפגעקומענעם יודישען נגיד איז אמאָל געווען צו בעקומען אן איידעם א „צאצקע"—אן עלוי, כדי דורך איהם צו ווערען פערקניפּעלט מיט די „פּני" פון מזרח־וואנד. און אז נאָט האָט געהאָלפען א שניידער

---

*) דערפון שטאמט, וואָס אין נעסוויזש רופט מען ביז היינטיגען טאָג א דאָקטאָר— רבי.

צו בעקומען פאר אן איידעם א וואוילען יונגעל, האָט ער זיך מיט איהם, נאַטירליך, בעריהמט אויך פאר'ן פּריץ. אפשט פלעגט מען ברענגען דעם איידעם צום פּריץ פערהערען, נאַטירליך, ניט אין תורה, נאָר אין חכמה.

נו, האָט קושעלעווסקי דער „עלוי" שטארק אויסגענוטען ביי'ם פּריץ. און ראדזיוויל, וועלכער פלעגט נעהמען א גרויסען אנטייל אינ'ם לעבען פון זיינע יודען, האָט ביי זיך בעשלאָסען, אז איידער זיין שניידער'ס איידעם זאָל זיין א רב, א מלמד־א באנק־קוועטשער איז גלייכער ער זאָל ווערען א דאָקטאָר. און אין איין שענעם פריה־מאָרגען שיקט ער רופען זיין שניידער און מעלדעט איהם זיין בעשלוס.

אז דער פּריץ האָט געהייסען, מוז מען פאָלגען. און דער עלוי קושעלעווסקי האָט איינגעפּאקט זיין פּעקעל און פון דער נעסוויזשער ישיבה האָט ער זיך געלאָזען אין ווילנער פּוילישען אוניווערזיטעט. דער נעסוויזשער ראדזיוויל—„פּאניע קאָכאנסו" איז געווען ווילנער „וואָיע־וואָדא"—א מין גובערנאטאָר—און ער האָט שוין דעם גאנצען שטודיום גענומען אויף זיין רעכענונג. צוגרייטען זיך צום אוניווערזיטעט האָט ביי דעם עלוי ק. לאנג ניט געדויערט. אין פינף־זעקס יאָהר ארום איז ער שוין געקומען צוריק אין נעסוויזש געקרוינט מיט'ן טיטעל „דאָקטאָר".

אין אזא נוסח ווערט דערצעהלט די דאָזיגע לעגענדע אין מינסק. אזוי אונגעפעהר איז זי אויך פערשריבען אין צווייטען באנד „פּערע־זשיטאָיע" (זאמעלבוך געווידמעט מאטעריאלען פאר דער קולטור־געשיכטע און געשיכטע פאר די רוסישע יודען). אין דריטען באנד לייקענט איינער אָפּ די דאָזיגע לעגענדע. נעסוויזשער יודען אָבער האבען זי מיר בעשטעטינט, כאָטש א ביסעל אין אן אנדער נוסח. אנשטאט „ראדזיוויל" רופען זיי דעם פּריץ אָבוכאָוויטש, און אנשטאט דעם שניידער, ווערט דערצעהלט די מעשה פון דעם ארענדאר. אָבער דער כאראַקטער פון דער לעגענדע ווערט דערפון נישט געענדערט. דער עיקר איז, אז די השכלה אין נעסוויזש איז געקומען ניט פון אינעווייניג, נאָר פון דרויסען: דער פּריץ האָט געהייסען—ווערט פון א רב—א דאָקטאָר. איבריגענס ווייזט דער דאָזיגער פאקט גופא, אז

נעסוויזש איז קיינמאָל ניט געווען קיין שטאַרק פאַנאַטישע שטאָדט. אַ רב איז אַ ודאי גוט. אַ דאָקטאָר—מהיכי תיתא. אָבער ער זאָל טראָגען אַן ארבע כנפות און זאָל האָבען חן ביי גאָט און ביי'ן פריץ.

און קושעלעווסקי איז טאַקע געווען אַזאַ דאָקטאָר, וואָס האָט געטראָגען אַ קורצען ראָק און אַ לאַנגען טלית קטן, איז געגאַנגען מיט אַ געגאָלטע באָרד און געפאָהרען צום ליבאַוויטשער רבי'ן, האָט געהאַט אַ שטערן ביז'ן האַלבען קאָפּ, ווי אַ פילאָזאָף, און פלעגט רויכערן דעם טשיבאָק, ווי אַ חסיד. ביי פריצים פלעגט ער גאָר ניט עסען, נאָר טיי מיט בולקעס און די זענען געווען יודיש'ע, וואָס ער פלעגט מיטפיהרען פון דער היים. ער איז געווען אַ בעל צדקה: פלעגט שטיצען אָרימע, איבערהויפּט לומדים. מעהר פון אַלעמען האָט ער ליעב געהאַט קינדער. שבת פלעגט ער נישט שרייבען קיין רעצעפּט, נאָר פלעגט געהען אַליין אין אַפּטייק און הייסען מאַכען די רפואה אַזוי און אַזוי.

און נישט קוקענדיג, וואָס קושעלעווסקי איז, אַזוי צו זאָגען, געוואָרען אַ דאָקטאָר לויט'ן קאַפּריז פון פריץ, איז ער דאָך געווען אַ דאָקטאָר לויט'ן בערוף, אַ מענש, וואָס איז געשטאַנען אויפ'ן שפּיץ פון דער מעדיצינישער וויסענשאַפט פון זיין צייט, אַ גרויסער פּסיכאָלאָג און אידעאַליסט. אַ חון דעם—ניט קיין טרוקענער מענש, ניט געלעבט אָבגעזונדערט פון פאָלק; געווען אַ פרעהליכער יוד, אַ גרויסער וויצלינג און האָט ליעב געהאַט אָבצוטאָן שטוקעס, פונקט ווי „שייקע פייפער" און „מאָטקע חב"ד", וואָס האָבען געלעבט מיט איהם אין איין צייט. זיינע שטוקעס און וויצען געהען אום אין פאָלק, איבערהויפּט אין נעסוויזש, קאַפּוליע, מיר, קלעצק, סלוצק, מינסק—ביז היינטיגען טאָג.

זיינע שפּיצלעך און שנעונות, זיין פרומקייט און נאָהענטקייט צום פאָלק האָבען אָבער אויף אַ האָר ניט געמינערט זיין אויטאָריטעט אַלס דאָקטאָר. זיין מעדיצינישע רעפּוטאַציע איז געווען אומגעהייער גרויס ביי יודען און ביי קריסטען. פריצים פלעגען צו איהם פאָהרען און רופען איהם צו זיך פון הונדערטער מיילען אַרום. ביי יודען פלעגט ער קיין געלד קיינמאָל נישט נעהמען, נאָר פאַר דער פוהר פלעגט מען דאַרפען בעצאָהלען, אויב דער חולה איז געווען אויסער'ן שטאָדט. נאַטירליך

פלעגט מען זיך ערלויבען מטריח צו זיין דעם „רבי'ן" נאָר דאַן, ווען דער חולה האָט זיך שוין געראַנגעלט מיט'ן „מלאך המות", און גאַנץ אָפט פלעגט קושעלעווסקי קומען צו דער לויה, אָדער אפילו נאָך דער לויה פון דעם חולה, צו וועמען מען האָט איהם גערופען. נאָר אפילו דאַן פלעגען די אבלים זיין צופרידען זעהן דעם רבי'ן און הערען פון איהם אַ גוט וואָרט.

דער צוטרוי צו קושעלעווסקי'ס אַ רעצעפּט איז געווען אָהן אַ גרענעץ. דער פּראָסטער המון און די פויערים האָבען געהאַלטען, אַז שוין די פּאַפּירעל אַליין, וואָס ק. גיט, האָט אין זיך אַ וואונדערבאַרע קראַפט. ווענען דעם געהען אום אין פאָלק גאַנצע לעגענדעס. אַזוי, צום ביישפּיל, דערצעהלען מיר נעסוויזשער יודען—איז געקומען אַמאָל אַ פויער צו קושעלעווסקי'ן און האָט זיך געקלאָגט אויף שטעכעניש צי ברעכעניש אין רוקען. ק. האָט אָנגעשריבען אַ שמירעכטס און געוויזען איהם, אויף וועלכען אָרט ער זאָל עס צולייגען צום רוקען. דער גוי האָט פערשטאַנען דעם דאָקטאָר'ס עצה פשוט. ער האָט גענומען די שמירעכץ, צוגעלעגט צום פעלץ אויף יענעם אָרט, וואו דער דאָקטאָר האָט אָנגעוויזען און געלעגט זיך מיט'ן פעלץ אין בעט אריין. אויף מאָרגען—זאָגען נעסוויזשער יודען—איז ער אויפגעשטאַנען געזונט, ווי אַ שטיין.

אַן אנדער פּאַציענטקע, אַ גויע, האָט ער פערשריבען אַ רעצעפּט און געהייסען נעהמען דאָס אין וואַסער דריי מאָל אַ טאָג. די פויערטע האָט איינגעוויקעלט דעם רעצעפּט אין אַ קריגעל וואַסער און האָט געזופּט די וואַסער, ווי דער דאָקטאָר האָט געהייסען, דריי מאָל אַ טאָג, און—איז געזונט געוואָרען...

יודען פלעגען האַלטען קושעלעווסקי'ס אַ רעצעפּט, ווי אַ הייליגע קמיע. זיין פּאַפּירעל פלעגט איבערגעהן פון טאַטעס צו קינדער, צו קרובים, שכנים, גוטע פריינד. מ'פלעגט עס נעהמען,—פערשטעהט זיך, ניט ווי די פויערים, דאָס פּאַפּירעל, נאָר טאַקע די עצם רפואה—צו אַלע קרענק. נאָר אָפט פלעגט מען גאָר ניט נעהמען, גלויבענדיג, אַז דעם „רבינ'ס" „רפואה", ד. ה. דאָס פּאַפּירעל ועט שוין העלפען אַזוי,

ליגענדיג אונטערן קישען.

איבריגענס פלעגט קושעלעווסקי דער דאָקטאר היילען מיט אזעלכע רפואות, וואָס האבען געקאָסט ניט מעהר, ווי א פּאָר גראָשען און דער חולה פלעגט גאנץ אָפט קענען מאכען זיי אליין. ער פלעגט היילען, דאָס רוב, מיט גראָזען און מיט היגיענישע מיטלען. ק.—זאָגען די מינסקער יודען—פלעגט ניט טאַפּען דעם דופק, ניט קלאַפּען אין הארצען צו פערשטעהן דעם חולה׳ס קרענק. ער פלעגט איהם נאָר א קוק טאָן אין די אויגען און האָט שוין געוואוסט די גאנצע ביאָגראַפיע פונ׳ם קראנקען.

אין נעסוויזש האט מען מיר געוויזען דעם מויער, וואו ק. האָט געוואוינט. דער מויער האט בעלאנגט צו איינעם אברהמ׳ל, וואָס איז געווען א שכור און איז דעריבער אָרים געוואָרען. פון א באַלעבאָס פון א מויער איז ער געוואָרען א זאמד־פיהרער.

ק. האָט קיין מזל ניט געהאט צו קינדער. איין זוהן זיינער איז משוגע געוואָרען און געשטאָרבען אין דער יוגענד. א צווייטער, קושע, איז געווען א פרעסער, א זויפער און א צולאזענער יונג. אמאָל—דער־צעהלען מיר נעסווישער יודען—איז דער זוהן קושע געקומען צום טאַטען:

— גיב מיר דריי רובל!

— אויף וואָס דארפסטו?

— אָן פיהרט מען א וואָגען קאנארייקעס, איך וויל קויפען א פּאָר.

דער פאָטער האט א קוק געטאָן אין פענסטער און מאַכט צום זוהן:

— זעה, ווער פאָהרט דאָ?

— אברהמ׳ל דער זאמד־פיהרער.

— נו, האט קושעלעווסקי געזאגט, זעה, פון דיר זאל ניט ווערען וואס פון איהם. בעהאלט בעסער די דריי רובל אויף קויפען א פערדעל...

דערזעלבינער זוהן—זאגט מען—האט זיך געשמד׳ט. איז אָבער אויף דער עלטער א וועק אין רוסלאנד און געשטאָרבען א יוד.

— זיין טאטענ׳ס זכות איז איהם ביינעשטאנען—זאגט מיר א נעסווישער יודענע. ווארום קושעלעווסקי דער דאָקטאר איז געווען גאָר פון די הויכע סאָרטען יודען.